

Koncepce rozvoje Středočeského centra archeologie a keltské kultury (SCAK) na léta 2026–2030, s výhledem do roku 2035

Zpracovatelé:

MgA. Petr Vilgus, Ph.D.,

vedoucí oddělení cestovního ruchu a koncepcí

Odboru kultury a památkové péče KÚSK

Mgr. Irena Benková,

ředitelka Ústavu archeologické památkové péče

středních Čech

účinná ke dni 1. 1. 2026

Obsah

Úvod 3

1. Výchozí stav a směřování vize 5

Cílové skupiny projektu SCAK, marketingové cíle 5

Aktualizace vize 5

Strategické dokumenty, ze kterých vize vychází 5

2. Cestovní ruch – prvek udržitelného přístupu k životu a rozvoji lokální ekonomiky 7

Spolupráce s dalšími subjekty 7

3. Středočeské centrum archeologie a keltské kultury 9

3.1 Vizuální identita 9

3.2 SCAK Závist 9

3.3 Informační centrum středočeské archeologie (ICSA) na zámku Nižbor 10

3.4 SCAK středočeská muzea a oppida 12

3.5 Doprovodné aktivity SCAK 13

4. Závěrečné shrnutí 15

Příloha č. 1 – Projektové karty 16

Koncepce rozvoje Středočeského centra archeologie a keltské kultury (SCAK) na léta 2026–2030, s výhledem do roku 2035

Preambule

Ústav archeologické památkové péče středních Čech, příspěvková organizace, v letech 2022–2024 pracoval na naplňování a aktualizaci Koncepce rozvoje Informačního centra keltské kultury na léta 2022–2026 s výhledem do roku 2030. Realizoval na základě koncepce několik dílčích projektů, které sledovaly rozvoj zájmu odborné i laické veřejnosti o archeologický výzkum centrální části Čech se zaměřením na keltskou vrstvu. Nová vize navazuje na předchozí koncepci s tím, že má ambici zasáhnout širší období, okruh kultur a také cílových skupin. Zároveň má být koncipována jako prostředek pro podporu cestovního ruchu v turisticky slabších lokalitách, zasahovat mnohem rozsáhlejší okruh otázek rozvoje turistické destinace a produktu cestovního ruchu.

Úvod

Pravěké osídlení Středočeského kraje představuje jednu z nejvýznamnějších kapitol minulosti tohoto regionu. Nejstarší stopy člověka pocházejí ze starší doby kamenné (Zlatý kopec u Přezletic u Prahy, cca 800 000 let př. n. l.), kdy zde lidé lovíli divokou zvěř a sbírali různé plody. Zemědělci se v krajině zabydlují, obdělávají svá pole a chovají domácí zvířata od mladší doby kamenné (např. Bylany u Kutné Hory, cca 5500 př. n. l.). Obyvatelé středních Čech v době bronzové se zasloužili o názvy významných archeologických kultur (nálezy z obce Únětice – únětická kultura starší doby bronzové, 2300–1600 př. n. l., Knovíz u Slaného – knovízská kultura mladší doby bronzové, 1600–950 př. n. l.). Na přelomu pozdní doby bronzové a starší doby železné můžeme mluvit o středních Čechách jako o pravlasti Keltů (kultura bylanská – podle pohřebiště v Bylanech u Českého Brodu), kteří si zde v době největšího rozmachu (5. století př. n. l.–počátek n. l.) vybudovali tři centra – oppida Závist, Stradonice a také Hrazany. V tzv. době římské (0–400 n. l.) bylo území osídleno germánskými kmeny (např. Markomany), jejichž významné pohřebiště bylo zkoumáno na kopci Pičhora v Dobřichově u Kolína. I z neklidné doby stěhování národů (5.–7. století n. l.) pochází ze Středočeského kraje řada zajímavých nálezů (např. poklad z Hostimi nebo knížecí hrob z Berouna-Závodí). Od konce 6. století přicházeli Slované, kteří zde během tzv. doby hradištní zakládali opevněná sídliště (10. století n. l.) a položili tak základy středověkého státního uspořádání.

Střední Čechy byly a dodnes jsou strategickým územím díky úrodné půdě, bohatým nalezištím surovin a významným obchodním cestám. Díky množství stop z různých období stáli archeologové ze středních Čech také u kolébky české archeologie jako vědy.

Zpřístupňování památek všech pravěkých období veřejnosti je klíčové pro uchování historického povědomí a rozvoj kulturní identity. Archeologická naleziště by měla být prezentována v terénu pomocí naučných stezek a informačních tabulí. Významnou roli hrají také muzea, která uchovávají a vystavují artefakty ze všech období od pravěku až po současnost. Popularizace může probíhat formou odborných publikací, učebních textů a populárně-naučných knih, jež přibližují dědictví všech období nejširší veřejnosti. Důležité je šíření informací o tradičních i moderních formách archeologické práce komunikačními formami, které jsou přístupné všem generacím.

Ochrana a propagace archeologických památek přispívá k rozvoji kulturního turismu a k lepšímu pochopení naší minulosti. Tyto památky mají potenciál přivést turisty i do opomíjených lokalit a přinést tak prosperitu do regionů s omezeným hospodářským potenciálem. Veřejné investice tak

mohou podpořit rozvoj soukromého podnikání a uchování historického dědictví Středočeského kraje pro budoucí generace.

Moderní výstavnictví v oblasti archeologie se zaměřuje na interaktivitu a digitální technologie, které umožňují hlubší porozumění historickým kontextům. 3D rekonstrukce, virtuální a rozšířená realita (VR/AR) nebo dotykové panely lze využít nejen pro představu sídliště, ale i pro rekonstrukci dílen nebo dvorců a hradišť. Tyto technologie umožňují návštěvníkům „projít“ dávnými osadami, sledovat rekonstrukce řemeslných postupů nebo interagovat s digitálními modely nálezů.

Multisenzorický přístup a také scénografické prvky pomáhají vytvářet atmosféru příslušné doby. Expozice – virtuální nebo fyzické – mohou kombinovat autentické rekonstrukce pravěkých obydlí, doplněné zvuky, vůněmi či dotykovým zážitkem. Moderní výstavnictví pak cílí na různé věkové i zájmové skupiny – děti mohou skládat digitální keramiku či poznávat řemesla, zatímco odborníci mají přístup k podrobným databázím a mapám. Takové inovace přispívají k hlubšímu pochopení archeologických poznatků a přivedou k tématu širokou paletu věkových a zájmových skupin.

Zpřístupňování památek hendikepovaným osobám je nezbytnou součástí moderní prezentace. Bezbariérové přístupy, informační materiály v Braillově písmu, titulkované, případně přeznakované videoprojekce či haptické modely umožňují širší spektrum přístupu k dějinám regionu. Virtuální prohlídky jsou navíc nástrojem, který rozšiřuje dostupnost i pro osoby s omezenou mobilitou.

1. Výchozí stav a směřování vize

Nositelům Koncepce rozvoje informačního centra keltské kultury na léta 2021–2025, s výhledem do roku 2030, je příspěvková organizace Středočeského kraje Ústav archeologické památkové péče středních Čech (dále jen „ÚAPP“). Výrazná část cílů této koncepce byla vázána na projekt Zpřítomnění na keltském oppidu Závist. Oproti původním předpokladům se projekt výrazně zpozdil. V návaznosti na změněnou situaci je zpracován záměr širší prezentace práce archeologů ve Středočeském kraji, která by nebyla vázána jen na keltské období, a pouze na lokality Závist, Hrazany nebo Nižbor. Smyslem je vytvořit jednak odborně-popularizační základnu pro toto téma, jednak podnítit vznik produktu cestovního ruchu zaměřeného na archeologický odkaz.

Tato koncepce popisuje jak krátkodobé závazné plány, tak středně a dlouhodobé vize. Součástí jsou variantní ambicióznější formy zpřístupnění tématu širší domácí a zahraniční veřejnosti, návrh základů komunikační strategie a také pojmenování okruhu subjektů, které budou osloveny pro spolupráci na realizaci jednotlivých cílů. Ideálním stavem by byla prezentace tématu archeologie a archeologických lokalit v podobě přístupné pro laiky, vizuálně a technologicky moderní formou, ale se zachováním věcné přesnosti.

Stěžejními pilíři navrhované vize jsou:

- **SCAK vizuální identita** – Jednotná vizuální identita prezentace a popularizace archeologického dědictví ve Středočeském kraji.
- **SCAK Závist** – Projekt Zpřítomnění na oppidu u Dolních Břežan a další aktivity v lokalitě.
- **SCAK Nižbor** – Kompletní obnova expozice pro dalších 20 let provozu.
- **SCAK středočeská muzea a oppida** – Udržitelný a šetrný turismus ve středočeské praxi.
- **Doprovodné aktivity SCAK:** e-shop, další formy tvorby a distribuce upomínkových předmětů, nakladatelství, popularizace formou podcastu, odborného časopisu, festivalů a dalších tematických akcí.

Cílové skupiny projektu SCAK, marketingové cíle

Cílovými skupinami SCAK jsou domácí rodiny s dětmi se snahou o hlubší poznávání dějin naší země, organizované školní výpravy, milovníci pomalého pěšího turismu mimo vyšlapané cesty a vyznavači keltoirského životního stylu. V omezeném rozsahu může být téma atraktivní i pro zahraniční návštěvníky, zejména ve vazbě na perspektivu zařazení Závisti mezi památky UNESCO. Nově lze mezi cílové skupiny zařadit obdivovatele moderních technologií zobrazování.

Marketingové formy oslovení budou přizpůsobeny vyjmenovaným cílovým skupinám. Důležitým cílem bude vytvořit zájem veřejnosti o bližší seznámení s problematikou řešenou SCAK, nicméně (až na výjimky) bez tvorby jednorázových akcí koncentrujících na jednom místě vysoké počty lidí.

Budou využita technologická řešení a postupy, díky nimž lze změřit návštěvnost projektů SCAK i mimo zpoplatněný prostor. Vývoj návštěvnosti bude důležitým parametrem úspěšnosti práce centra.

Aktualizace vize

Tato vize bude pravidelně vyhodnocována každoročně po návštěvní sezóně v listopadu. Aktualizace se předpokládají ve dvouletých cyklech.

Strategické dokumenty, ze kterých vize vychází

Na krajské, státní a nadnárodní úrovni existuje řada strategických dokumentů, ze kterých vychází tato vize. Jsou to mimo jiné:

- Strategie rozvoje cestovního ruchu ČR 2021–2030
- Strategie rozvoje vzdělávací politiky ČR do roku 2030+
- Strategie rozvoje územního obvodu Středočeského kraje na období 2019–2024, s výhledem do 2030 – její součástí je Prioritní oblast 2: Cestovní ruch a Prioritní oblast 10: Kultura. Mezi hlavní cíle strategie mimo jiné patří „zvýšit přínos cestovního ruchu pro hospodářství Středočeského kraje“ a „Snížit územní disparitu kulturního zázemí“
- Program rozvoje cestovního ruchu Středočeského kraje na léta 2024–2030
- Strategie Středočeského kraje pro oblast kultury, kulturního dědictví a kulturních a kreativních odvětví na léta 2024–2030
- Strategie managementu a marketingu SCCR 2023–2026

Dokumenty zmiňují mimo jiné tyto priority:

- Tvorba turistických produktů.
- Zkvalitnění služeb a infrastruktury
- Podpora menších destinací mimo hlavní turistické trasy
- Spolupráce s místními aktéry (DMO, obce, kulturní instituce)
- Posilování významu kulturního dědictví a jeho zpřístupnění veřejnosti.
- Vznik a rozvoj expozic, muzeí a center živé kultury.
- Budování sítí a produktů založených na autenticitě a místní identitě.

2. Cestovní ruch jako prvek udržitelného přístupu k životu a rozvoji lokální ekonomiky

Keltové představovali společnost, která byla úzce spjata s přírodou a jejími ročními cykly. Jejich náboženství i každodenní život byly založeny na hluboké úctě k okolní krajině, přírodním silám, posvátným stromům nebo pramenům. Přestože na to chybí hmotné důkazy, s ohledem na umístění hradišť se předpokládá, že Keltové pro dopravu využívali vodní cesty.

Ekologické myšlení Keltů se odráželo v tom, že přírodu nevnímali jako nástroj určený k ovládnutí, ale jako partnera. Jejich společnost nebyla založena na plýtvání nebo na masivním ničení lesů, jak je známe z pozdějších období. I jejich odpadní hospodářství bylo přirozeně cyklické – organický odpad se vracel zpět do půdy jako hnojivo a vše, co bylo možné, se znovu využívalo. Soběstačnost a respekt k přírodě z nich činí raný příklad společnosti, která žila udržitelně.

V souladu se strategickými dokumenty státu a kraje hraje významnou roli udržitelnost, ekologická a sociální ohleduplnost. Záměrem ÚAPP není přivést intenzivní masový turismus do míst, která na to nejsou připravená, zahltit vesnická či maloměstská sídla atraktivitami, které by zhoršily život místních obyvatel. Základem pro cestovní ruch spojený s činností SCAK bude podpora a propagace pěší, cyklistické, veřejné a případně také lodní dopravy. S ohledem na tyto priority bude prověřeno a doplněno jak cyklistické a turistické značení, tak potřebná infrastruktura. Bude prověřena možnost zřízení nových zastávek veřejné dopravy a její zavedení do zájmových oblastí nebo přejmenování autobusových zastávek u prvků SCAK. Budou prověřeny pěší trasy od železničních stanic včetně značení. Rozvíjena bude individuální či hromadná lodní doprava. Na vybraných místech budou posouzeny perspektivy vzniku omezených kapacit pro záchytné parkování soukromých vozidel včetně vzniku nabíjecí stanice pro elektromobily.

Při vzniku expozic a související infrastruktury budou preferovány přírodní a lokální materiály, bude zohledňován zájem komunit jak v období výstavby, tak provozu. Bude prosazována zásada zero waste („co přinesete, to odnese“) a k jejímu dodržování bude vedena návštěvnická komunita. Do provozu jednotlivých prvků budou zapojeny obnovitelné zdroje energie (mimo jiné kvůli vysokým nákladům na přivedení elektrické z distribuční sítě do zájmových lokalit).

Projekty centra budou v maximální možné míře přístupné osobám s pohybovými a smyslovými hendikepy. Pokud to bude možné s ohledem na ochranu památek a přírody, budou vytipovány přístupové cesty pro osoby na invalidním vozíku, budou instalovány popisy v Braillově písmu nebo reliéfy určené k prostorové orientaci nevidomých a slabozrakých.

Spolupráce s dalšími subjekty

Přirozeným partnerem ÚAPP jako nositele koncepce je Středočeská centrála cestovního ruchu, příspěvková organizace (dále jen „SCCR“), jako krajská organizace destinačního managementu (dále jen „DMO“) a příslušné oblastní DMO (např. Posázaví pro Závist, Berounsko pro Nižbor a Stradonice).

Při přípravě a realizaci projektů SCAK bude docházet k zapojování místních obyvatel a municipalit. Jedině tak mohou být projekty vnímány jako součást jejich života, ne jen jako turistická atraktivita fungující paralelně s jejich domovy. Přirozeným partnerem budou vlastníci nemovitého majetku v řešeném území – Lesy České republiky, s.p. (dále jen „LČR“), Arcibiskupství pražské (dále jen „ABP“), města a obce, jejichž území souvisí s prezentovanými památkami. Zejména v souvislosti s lokalitou Závist, jejíž předpolí leží na území Prahy, se jako perspektivní partner nabízí Magistrát hlavního města Prahy a Muzeum hl. m. Prahy (dále jen „MP“). Potřeba koordinace aktivit může vyústit k uzavření smlouvy o spolupráci mezi Středočeským krajem a hlavním městem Prahou (dále

jen „hl. m. Praha“), které by podpořilo společné úsilí o prezentaci archeologie a keltské kultury. Na Závisti patří mezi důležité partnery obec Dolní Břežany a městská část Praha-Zbraslav.

Ve vztahu k cyklodopravě bude partnerem Auto*Mat, z.s., Klub českých turistů, ve vztahu k veřejné dopravě budou nutné konzultace s organizacemi Regionální organizátor pražské integrované dopravy (dále jen „ROPID“) a Integrovaná doprava Středočeského kraje, příspěvková organizace (dále jen „IDSK“), ve vztahu ke kolejové dopravě se Správou železnic, státní organizací (dále jen „SŽ“), ve vztahu k lodní dopravě s Ředitelstvím vodních cest ČR (dále jen „ŘVC“) a Povodím Vltavy, státním podnikem (dále jen „PVL“). Komunikace, odstavná a parkovací stání a dopravní značení bude rozvíjeno s Krajskou správou a údržbou silnic Středočeského kraje, příspěvkovou organizací (dále jen „KSÚS“) a Technickou správou komunikací hl. m. Prahy, a.s. (dále jen „TSK“).

Odbornými partnery ÚAPP budou celostátní instituce zaměřené na archeologii – mj. Archeologický ústav Akademie věd ČR a Národní památkový ústav, dále národní a regionální muzea zaměřená na tuto problematiku. V oblasti technologií pro prezentaci archeologických nálezů bude navázána spolupráce s vysokými školami a jejich pracovišti, samostatně nebo ve spolupráci se Středočeským inovačním centrem, spolkem (dále jen „SIC“).

Mezinárodní spolupráce je plánována s odbornými a muzejními institucemi podobného zaměření například The European Archaeological Centre – Bibracte nebo Deutsches Archäologisches Institut ve Frankfurtu nad Mohanem v rámci memoranda Středočeského kraje o spolupráci evropských regionů Porýní Falc, Burgundsko-Franche-Comté a Opolsko.

Archeologie je do té míry atraktivní téma, že se nabízí vznik národního produktu cestovního ruchu Česká archeologie, jehož by ÚAPP mohl být nositelem.

3. Středočeské centrum archeologie a keltské kultury

3.1 Vizuální identita

Pro prezentaci archeologie a pravěké historie Středočeského kraje vznikne jednotná vizuální identita. Identita SCAK může vycházet ze stávající vizuální identity ÚAPP, příp. se může identita ÚAPP propsat do nové identity SCAK.

Vizuální identita popíše vzhled loga, tištěné, elektronické i velkoplošné prezentace, grafickou podobu informačních tabulí umístěných v terénu i základní typy upomínkových předmětů.

> Karta úkolu č. 1.

3.2 SCAK Závist

Od začátku 20. let 21. století je připravován projekt Zpřítomnění keltského oppida Závist u Dolních Břežan. Autorem je ateliér architekta Josefa Pleskota. Projekt je rozdělen na tři etapy. První etapou byla výstavba rozhledny architekta Martina Rainiše, která je dokončena. Druhou etapou je realizace architektonického díla vymezujícího plochu staveb na akropoli (včetně úpravy cestní sítě, vyznačení pěších a cyklistických tras, instalace informačních cedulí a edukačních pomůcek z nástupní části Břežanského údolí od zbraslavského mostu Závodu míru). Po vyhodnocení úspěšnosti druhé etapy je možný vznik modulárního objektu s expozicí a sociálním zázemím – toaletou a umyvárnou, venkovního auditoria, malého amfiteátru.

Podoba druhé etapy prošla důkladnou veřejnou debatou, redukcí objemu hmot i zpevněných ploch, dále také změnou materiálové skladby. Výsledkem je kompromisní řešení, jehož realizovatelnost a udržitelnost bude na základě požadavku orgánu památkové péče ještě prověřena časovým testem. Smyslem projektu architekta Pleskota je zhmotnit polohu nyní skrytých obrysů někdejších budov a vytvořit ve výjimečné archeologické lokalitě výjimečné krajinářsko-architektonické dílo.

Větší část zájmového území je ve vlastnictví ABP, menší vlastní obec Dolní Břežany, hl. m. Praha a LČR. Pro samotnou akropoli má obec Dolní Břežany souhlas vlastníka s umístěním stavby na více jak 95 let. V třetí etapě bude realizována doprovodná infrastruktura pro udržitelný cestovní ruch.

Následující seznam představuje okruh možných aktivit v širší lokalitě Závist, jejichž prověření a případná realizace budou předmětem další diskuze. Přípravě konkrétních záměrů bude předcházet neformální konzultace s orgány ochrany přírody a krajiny a orgány památkové péče o limitech možných zásahů.

Doprava

- Posílení pěších vazeb mezi železniční stanicí Praha-Zbraslav, resp. zastávkou autobusové dopravy (dále jen „BUS“) Nádraží Zbraslav a západní nástupní plochou k oppidu.
- Zlepšení stavu cyklistického propojení mezi povltavskou cyklotrasou A2 na území hl. m. Prahy a nástupní plochou k oppidu. Jde o takové přístupy na akropoli a taková technická opatření, která upřednostní pomalé cyklisty před těmi, kteří využívají místních cest pro adrenalinovou zábavu.
- Zavedení debaty o zřízení zastávky BUS s návazností na oppidum, případně o změnách ve vztahu k přehlednému pojmenování zastávek (aktuálně je zastávka BUS Závist v oblasti zahrádkářské kolonie na území hl. m. Prahy).
- Rekonstrukce neformální odstavné plochy pro automobily v jižní části komunikace II/101 na území Středočeského kraje, případně dopravně navazujících ploch na území hl. m. Prahy mezi Vltavou a hranicí kraje. Případně dovybavit dobíjecí stanicí pro elektromobily.

- V dlouhodobém horizontu je uvažováno o spolupráci Středočeského kraje, hl. m. Prahy, Správy železnic, případně dalších partnerů, na vizi celkové revitalizace prostoru mezi železniční stanicí a nástupní plochou k přístupovým cestám na Závist. Součástí by byla jednoduchá bezobslužná expozice archeologie a Závisti. Na území hl. m. Prahy v prostoru okolo mostu Závodu míru vznik kotviště pro soukromá malá plavidla a vývaziště pro veřejnou lodní dopravu na Vltavě.

Návštěvnícká infrastruktura

- Vyspravení přístupových cest od nástupní plochy po akropoli (zelené a žluté turistické značky), jejich zabezpečení proti vodní erozi.
- Instalace informačních panelů podél přístupových cest, které budou vysvětlovat atraktivitu lokality.
- Instalace míst pro odpočinek.
- Doladění turistického a cyklodopravního značení v trasách, které nebudou procházet zabydleným územím a budou ohleduplné k archeologickým stopám v terénu.

Vize prezentačního místa středočeské archeologie a keltské Závisti

- Bude zvážena možnost stavby bezobslužného přístřešku s prezentací témat archeologie a oppida Závist v kombinaci s toaletou, ve formě designově hodnotné a z hlediska povolování jednoduché stavby.
- V dlouhodobém výhledu výstavba společného bezobslužného výstavního objektu hl. m. Prahy a Středočeského kraje. Nezbytná je předchozí optimalizace majetkových vztahů v území a důsledná koordinace záměrů s hl. m. Prahou.
- Za zvážení stojí participace ÚAPP na expozici Regionálního informačního centra v Dolních Břežanech, která po letech existence vyžaduje obnovu.

Technologicky vyspělejší formy prezentace

Základní myšlenkou je ponechání akropole v „klidovém stavu“ (bez koncentrace aktivit s vysokou nárazovou návštěvností). Aktivita tohoto typu by se odehrávaly v předpolí. Nabízí se spolupráce s terénním pracovištěm Archeologického ústavu Akademie věd ČR, který sídlí v blízkosti akropole.

Většina hodnot, pro které je ceněna oblast Závisti, není pro laika fyzicky patrná. Součástí projektu proto nebudou jen stavby a mobiliář, ale také technologicky vyspělé formy prezentace keltské minulosti, které dokáží vizualizovat nyní neviditelné hodnoty. Konkrétní řešení bude až na tvůrce dané expozice, nabízejí se jednak metody zviditelnění prvků pomocí aplikace v mobilním telefonu, videomapping nebo laserové promítání obrazu do prostoru archeologických nálezů.

> Karta úkolu č. 2.

3.3 Informační centrum středočeské archeologie (ICSA) na zámku Nižbor

Prezentace keltské kultury ve Středočeském kraji probíhá v posledních desetiletích především na zámku v Nižboru u Berouna. Jedná se o dlouhodobý pronájem zámku vlastněného obcí, přičemž nájemní vztah skončí 30. 12. 2034. Dle smlouvy z roku 2004 kraj poskytl vlastníkovu nemovitosti dotaci na rekonstrukci budovy a nájemce (ÚAPP) proto hradí nájemné ve výši symbolické 1 Kč ročně. Budova je na dohled od jednoho z nejvýznamnějších keltských hradišť v lokalitě Stradonice. V zámku je vedle odborných pracovišť ÚAPP výstavní expozice, která byla ve své době inovativní a technologicky vyspělá, nyní však trpí zastaralostí jak v technické, tak koncepční rovině.

Zámek Nižbor sloužící pro účely ÚAPP má svá pro a proti. Pro setrvání expozice mluví dlouhodobá tradice, propojení tématu Keltové a archeologie s daným místem (projevuje se zejména v souvislosti

s hromadnými akcemi na svátky Bealtaine a Samhain), mimořádně vstřícný postoj obce, stavebně-technický stav budovy, provázanost edukační a odborné práce na jednom místě. Důležitá je také blízkost jednoho z nejvýznamnějších keltských oppid na louce u Stradonic. Zajímavou možností pro synergii je také existence sklárny Rückl Nižbor a blízkost turisty hojně navštěvovaných objektů – Křivoklátu a Hamousova statku ve Zbečně.

Proti setrvání v Nižboru hovoří fakt, že objekt není ve vlastnictví Středočeského kraje, má sdílené využití více subjekty, bude vyžadovat rekonstrukci otopného systému a v jeho okolí je minimum ploch, které by byly využitelné pro účely cestovního ruchu (parkoviště, zastávky BUS v dochozí vzdálenosti od zámku apod.). Veřejný prostor mezi Fürstenberskou hrobkou a zámkem je ve stavu, který vyžaduje radikální změnu. Jistým rizikem je také připravovaná výstavba v těsném sousedství zájmového území.

Po zvážení nyní známých pro a proti se ÚAPP rozhodl pokračovat ve využití zámku Nižbor pro potřeby ICSA, připravit nový expoziční a programový plán, následně realizovat novou, moderní a technologicky vyspělou expozici na příštích 10–15 let provozu. Z uvedeného záměru vyplývá potřeba zahájit jednání s obcí Nižbor o podmínkách další spolupráce, která umožní provoz ICSA po dobu životnosti nové expozice.

Součástí debaty bude rozsah zápůjčky/pronájmu, hodnota investice Středočeského kraje do majetku obce a forma započítání těchto nákladů do zvýhodněné výše nájmu. Dále bude nezbytná aktualizace smluv mezi obcí, Středočeským krajem a ÚAPP, resp. vznik nových smluv s ohledem na vývoj legislativy za posledních 20 let a na zažitou praxi a vztahy mezi smluvními stranami.

Cílem pro nejbližší období je uzavření nových smluv s obcí, naplánování investic do technického zhodnocení budovy a území. Z hlediska hlavní činnosti ÚAPP je zásadní zejména vznik libreta nové expozice, její projednání se zřizovatelem a stanovení termínu její realizace. Z praktického hlediska i z pohledu PR aktivit ICSA by měla proběhnout instalace během zimní přestávky s tím, že na jaře následujícího roku by byla připravena vernisáž. Postupné otvírání expozice umožní více mediálních příležitostí ke zviditelnění změn na zámku.

Základní parametry budoucí expozice:

- Expozice bude stát na 3 pilířích – keltské kultuře, prezentaci archeologie jako oboru a prezentaci činnosti ÚAPP.
- Bude zdůrazněn význam nedaleké stradonické louky – keltského oppida.
- Obecným principem bude „možnost sáhnout si a ušpinit se“.
- Expozice bude plně haptická – jak pro zdravé návštěvníky, tak pro osoby s poruchami zraku.
- Expozice bude v maximální možné míře přístupná pro osoby s nejrůznějšími hendikepy (popisy v Braillově písmu, titulkované a přeznakované videoprojekce či haptické modely, minimalizace fyzických bariér, eliminace použití stroboskopů apod.).
- Dojde k zapojení moderních technologií, které budou dopředu připravené (nastavením rozhraní, licenčně) na technický a obsahový upgrade.
- Bude zpřístupněno 3. patro, které dnes slouží jako odborné pracoviště, například formou otevřeného laboratoře.
- Vzniká potřeba prostor pro sezónní výstavy, pro edukační činnost a zázemí.

Doprovodná dramaturgie bude vycházet ze svátků keltského roku – pokračovat budou tradiční akce Bealtaine (přelom dubna a května) a Samhain (přelom října a listopadu). Akce na srpnový Lughnasad a únorový Imbolc se v minulosti neosvěčily, nicméně tyto svátky budou prověřovány s cílem nabídnout atraktivní program pro návštěvníky po celý rok.

Expozice a doprovodná dramaturgie bude vytvořena kolegiem ředitelky ÚAPP zahrnujícím odborníky na archeologii, experty na prezentaci témat pro veřejnost a marketink cestovního ruchu. Tým jmenuje ředitelka ÚAPP.

> Karta úkolu č. 3 a 4.

3.4 SCAK středočeská muzea a oppida

Oppida

Nejvýznamnějšími keltskými hradišti na území Středočeského kraje je trojice lokalit Závist, Stradonice a Hrazany. Lokalita Závist je jako jediná v kategorii národních kulturních památek.

Prvně jmenovanému místu se věnuje kapitola 3.2 této vize, pro zbývající dvě oppida bude připraven skromnější model prezentace pro veřejnost.

Oppidum Stradonice se nalézá na návrší přímo proti zámku Nižbor, lze tedy využít synergie aktivit zde a na zámku. Vlastnické poměry v území nejsou jednoduché, nicméně nabízí se zde spolupráce s obcí na občasném využití oppida na veřejné akce. V takovém případě by bylo nutné řešit přístup na akropoli z jiných směrů než od Stradonic nebo z nižborské lokality Hamburk. Aktuálně jsou zde umístěny informační cedule jako společná aktivita ÚAPP, Národního muzea a obce Nižbor. Příležitostí ke zlepšení je doplnit informace o využití vyspělých zobrazovacích technologií. Jejich prostřednictvím by bylo možné zviditelnit laikům neviditelné archeologické stopy.

Oppidum Hrazany je umístěno nad vodní nádrží Slapy u tzv. vyhlídky opata Zavorala. Území není snadno dostupné jinak než pěšky, proto není vhodné, aby zde došlo k tvorbě produktu cestovního ruchu s očekávanou vyšší návštěvností. V této lokalitě bylo umístěno několik informačních tabulí, na kterých je vysvětlena historie místa a také představeny místní nálezy. S nasazením vyspělých technologií se zde s ohledem na limitovanou dostupnost nepočítá.

Kolegium ředitelky posoudí význam jednotlivých lokalit jak z odborného hlediska, tak z pohledu potenciálu pro rozvoj produktu udržitelného cestovního ruchu. Na vybraných místech budou instalovány informační tabule a případně využity pokrokovější a technologicky vyspělé formy zpřítomnění archeologických nálezů.

Muzea

Archeologické expozice ve Středočeském kraji nejsou jen doménou ÚAPP. Existují krajská, obecní i soukromá muzea, jejichž expozice se zabývají touto problematikou. ÚAPP bude spolupracovat s krajskými příspěvkovými organizacemi na tvorbě a prezentaci témat se vztahem k archeologii. Dále bude fungovat jako odborný garant pro ta muzea jiných provozovatelů, kteří projeví zájem o spolupráci.

Existující archeologické muzejní expozice – výběr:

- Muzeum Nové Strašecí – Expozice „Keltové na Rakovnicku“ představuje keltské osídlení Novostrašecka, včetně slavné opukové hlavy Kelta z 3. století př. n. l. Návštěvníci mohou vidět rekonstrukce keltského obydlí, hrnčířské pece a železářské huti. Expozici provozuje Muzeum T.G.M. Rakovník, příspěvková organizace Středočeského kraje.

- Muzeum Keltů v Dobšicích – Expozice představuje život keltského národa na území Dobšic ve 4.–3. století př. n. l. Muzeum nabízí dva prohlídkové okruhy Muzeum Keltů a dětské hřiště ve stylu dvorce z doby laténské. Zřizovatelem je Obec Dobšice.
- Archevita – Stopami věků – Multimediální archeologická expozice ve Středočeském muzeu v Roztokách, příspěvkové organizaci Středočeského kraje, návštěvníkům umožňuje zažít dějiny všemi smysly. Expozice zahrnuje období od mladší doby kamenné až po raný středověk, včetně slovanského osídlení.
- Muzeum a informační centrum Tetín – Obecní muzeum prezentující archeologii, paleontologii, přírodu Českého krasu a významné osobnosti.

Osobnosti – Střední Čechy – kolébka české archeologie

Samostatnou kapitolou edukační a popularizační práce bude připomínání významných osobností archeologů se vztahem ke Středočeskému kraji. Mezi formy těchto připomínek patří mj. vydávání publikací s popularizací jejich života a práce, instalace a péče o pamětní desky, pomníky a hroby, návrhy na názvy veřejných míst po těchto velíkánech.

Muzeum archeologických nálezů ve stopě dálnic a silnic

V posledních 10 letech vzniklo ve Středočeském kraji cca 50 kilometrů dálnic, do roku 2035 vznikne dalších cca 80 km. To je zhruba 3 900 000 m² archeology prozkoumaného území zabraného plochou silnice. Další záchranné archeologické výzkumy budou souviset s koridory vyhrazenými pro vysokorychlostní železnici. Při přípravě staveb bude odhaleno velké množství archeologických situací a movitých nálezů, které budou vyzdvíženy a přemístěny do depozitářů archeologických nálezů. Mnohé z nich se po zpracování závěrečných archeologických zpráv stanou sbírkovými předměty a budou svědčit o historii a životním stylu v místě nálezů.

ÚAPP aktuálně připravil ve spolupráci s Archeologickým ústavem AV ČR, Praha v.v.i. výstavu *Minulost pod koly – archeologie na obchvatu hlavního města Prahy*. Jde o prezentaci výsledků archeologických výzkumů, které byly provedeny na etapě 511 stavby dálnice D0.

Příkladem dobré praxe může být projekt na dálnici D35 u Čistěvsi u Hradce Králové, kde vznikne kostnice pro nálezy učiněné při stavbě uvedené dopravní tepny. ÚAPP bude usilovat o vznik bezobslužného muzea archeologických nálezů na některé z odpočívek u dálnic ve Středočeském kraji, kde by bylo investorem Ředitelství silnic a dálnic (dále jen „ŘSD“). Dramaturgii, náplň a dohled by dodala ÚAPP, stavební část by zajistilo ŘSD. Tipy na umístění takového objektu jsou odpočívka na dálnici D6 Kolečov (dokončení dopravní části 2025) nebo Nesuchyně (2028–29), na dálnici D3 Dunávice (2028–2032) nebo na dálnici D11 Beranka (2027–2029). Nabízí se propojení muzea s dalším objektem doprovodné infrastruktury dálnice, např. s kaplí.

> Karta úkolu č. 5.

3.5 Doprovodné aktivity SCAK

Propagace aktivit cílovým skupinám

Pro projekt SCAK vznikne komunikační strategie s komunikačním akčním plánem, který bude každý rok aktualizovaný po dohodě se zřizovatelem. Součástí bude roční plán aktivit a výstupů, spolupráce s mediálními a nemediálními partnery, zapojení SCAK do projektů dalších institucí a určení konkrétní osoby zodpovědné za komunikaci tématu ve vztahu k veřejnosti. Důležitým cílem je každoroční a pravidelná spolupráce se zahraničními subjekty.

SCAK bude provozovat profily na sociálních sítích a plnit je atraktivním obsahem jak z expozice, tak v souvislosti s archeologií ve Středočeském kraji. Bude vydáván pravidelný podcast zaměřený na osoby spadající do skupiny poučených laiků.

Tvorba upomínkových předmětů

Součástí produktu cestovního ruchu jsou i propagační a upomínkové předměty. ÚAPP začne přímo nebo přes prostředníka vytvářet upomínkové předměty v široké cenové paletě. Aktuální exkluzivní předměty typu kovový keltský koník doplní levnější i dražší druhy určené jak pro dospělé, tak pro děti. Budou vznikat populární části oděvů (trička, opasky, mikiny apod.) s archeologickou/keltskou tematikou stejně jako malosériové designové oblečení pro specifickou klientelu nebo třeba deskové hry na téma archeologie. Pro tvorbu těchto předmětů bude upřednostňována spolupráce s místními aktéry kulturních a kreativních odvětví. Budou podporovány produkty vzdáleně spojené s keltskou tematikou – např. potraviny (stradonický med).

Předměty budou prodávány jak ve fyzických obchodech ÚAPP, tak SCCR. Následně bude iniciován vznik krajského e-shopu s propagačními předměty příspěvkových organizací Středočeského kraje (provozovatelem může být některá ze zřizovaných příspěvkových organizací), který umožní nákup a distribuci neprezenční formou. Bude podporována spolupráce se středočeskými aktéry kulturních a kreativních odvětví.

Konference ve vztahu k archeologii a keltské kultuře

ÚAPP bude minimálně 1x za čtyři roky pořádat odborné konference nebo semináře, které umožní výměnu aktuálních informací mezi členy odborné veřejnosti. Pro účely konferencí a seminářů se nabízí buď venkovní prostor zámku nebo historických prostor zámku. Do budoucna připadá do úvahy pořádání kongresů a seminářů v budově Melicharovy vily v Brandýse nad Labem.

Vydávání odborného časopisu

ÚAPP bude nadále vydávat periodikum Archeologie ve středních Čechách. Časopis uveřejňuje rozsáhlé studie, materiálové a soupisové práce, předběžné zprávy o výzkumech i informativní články z pravěké, středověké a novověké archeologie, nejen z území středních Čech, ale i z dalších českých regionů. Všechny příspěvky podléhají standardnímu recenznímu řízení. Příspěvky jsou publikovány v češtině a doprovází je souhrny v angličtině nebo němčině. Časopis je distribuován do knihoven 35 pracovišť v zahraničí v rámci výměny.

Digitalizační středisko pro 3D předměty

Drtivá část archeologického sbírkového fondu Středočeského kraje, který bude do budoucna ve správě ÚAPP, je trojrozměrný. Součástí rozvoje SCAK je vznik 3D digitalizačního pracoviště, které bude skenovat předměty, jejich virtuální podobu archivovat a dále využívat.

Spolupráce se základními uměleckými školami, domy dětí a mládeže a dalšími subjekty

Budou podporovány všechny formy spolupráce se základními uměleckými školami, domy dětí a mládeže, letními či příměstskými tábory nebo dalšími subjekty, jejichž cílem je popularizace udržitelnosti a aplikace rekonstruovaných řemeslných postupů vycházejících z nálezů vzniklých činností ÚAPP. Příkladem mohou být amatérské dílny pro výrobu švartnových šperků. Připomeňme si, že švartnové výrobky jsou typickým keltským produktem, který je spojený výhradně s územím středních Čech.

4. Závěrečné shrnutí

Navržená vize rozvoje Středočeského centra archeologie a keltské kultury (SCAK) ukazuje cestu, jak lépe využít bohaté archeologické dědictví Středočeského kraje. Opírá se o dosavadní zkušenosti ÚAPP, zejména o projekt Zpřítomnění na Závisti, a rozšiřuje jejich rámec o nové příběhy, místa i formy sdělení. Cílem je vytvořit srozumitelný, dlouhodobě udržitelný a odborně správný způsob, jak veřejnosti přibližovat dávnou minulost. V krajině, v muzeích nebo prostřednictvím digitálních nástrojů.

Důraz se klade na šetrné formy cestovního ruchu a na to, aby archeologie byla přirozenou součástí kulturní nabídky středočeského regionu. Vize nestojí na velkých jednorázových akcích, ale na trvalých, promyšlených prvcích, které budou přívětivé k návštěvníkům i místní krajině. SCAK se stává nejen prostředkem popularizace vědy, ale i nástrojem rozvoje místních komunit a posilování vztahu k historii a krajině.

Důležitou podmínkou úspěchu bude spolupráce – s obcemi, krajem, odbornými pracovišti, školami i organizacemi zaměřenými na cestovní ruch. Jen díky dobré součinnosti a sdílení zkušeností lze uvedený dlouhodobý záměr naplnit. Důraz bude kladen i na vytváření důstojného a podnětného prostředí, v němž se bude archeologické dědictví nejen chránit, ale i smysluplně zpřístupňovat.

SCAK počítá s tím, že archeologie není jen věcí minulosti, ale také nástrojem pro porozumění současnému světu. Důvěra v dědictví, péče o krajinu a poznání historických souvislostí mohou přispět k hlubšímu vztahu lidí k místům, v nichž žijí. Dávné příběhy předků tak nejsou pouhou atrakcí, ale živou součástí kulturního prostředí a vzdělávání.

Zvláštní pozornost bude věnována dětem, školám a rodinám – tedy těm, kdo mohou vztah k historii teprve budovat. Vzniknou nástroje a postupy, které umožní propojovat výuku s návštěvou míst, kde se minulost skutečně odehrávala. SCAK bude hledat cesty, jak archeologii zpřístupnit i lidem s různými potřebami či omezenými možnostmi pohybu. Důraz na srozumitelnost, vnitřní souvislosti a úctu k místu zůstane základním kamenem celé koncepce.

Tento dokument je rámcovou vizí. V dalších krocích bude rozpracován do konkrétního plánu s časovým a finančním rámcem. Průběžné hodnocení a otevřenost novým podnětům zajistí, že se bude vyvíjet podle potřeb návštěvníků i odborné veřejnosti. Pokud se záměr podaří, může se Středočeský kraj stát příkladem moderní a ohleduplné prezentace archeologie nejen v Česku, ale i v evropském měřítku.

Příloha č. 1 – Projektové karty

> Karta úkolu č. 1

- > Cíl: Existence manuálu vizuální identity, který popíše všechny základní formy komunikace ÚAPP a SCAK s vnějším světem.
- > Aktuální stav: Před zahájením práce.
- > Úkol: Zadat tvorbu manuálu vizuální identity projektu SCAK a následně aktualizace identity ÚAPP.
- > Nositel úkolu: ÚAPP
- > Termín: do 8/2026
- > Odhad nákladů: 300 000 Kč

> Karta úkolu č. 2

- > Cíl: Realizace stavební části projektu Zpřítomnění. Vznik doprovodné infrastruktury a rozvoj projektu ve směru k předpolí u železniční stanice Praha-Zbraslav. Obnova a rozšíření parkování u silnice II/101, rozvoj pěších tras a vazeb na prostředky veřejné dopravy. Ve střednědobém výhledu po vyhodnocení úspěšnosti předchozích etap vznik návštěvnického zázemí s bezobslužnou expozicí a toaletou, s perspektivou možného rozvoje prezentace daného tématu ve spolupráci s hl. m. Prahou.
- > Aktuální stav: Rozhledna je již hotová. Druhá fáze je vyprojektovaná a běží proces vydání stavebního povolení. Běží jednání o převodu práva stavby z obce Dolní Břežany na Středočeský kraj a následně na ÚAPP.
- > Úkoly: Dokončit přípravu a realizovat projekt druhé etapy. Jednat s hl. m. Prahou a MHMP o spolupráci na širším pojetí projektu. Vybavit pěší cesty panely a odpočinkovými místy. Připravit projekt bezobslužné expozice s toaletou. Pracovat na vizi rozsáhlejší expozice archeologické péče a keltské kultury. Konzultovat s hl. m. Prahou vznik smlouvy o společném postupu.
- > Nositel úkolu: ÚAPP, Odbor KUL KÚSK
- > Termín: 10/2026 – vyspravení pěších přístupových cest na akropoli od nástupní plochy při silnici II/101, v místech, kde nedojde k pohybu stavební techniky během realizace projektu Zpřítomnění, instalace informačních tabulí. Jedná se o prohlídkový okruh připojený synergicky k stávajícímu, s možností zaměřit se více na téma udržitelnost a přírodní podmínky. Na cestě budou vyznačeny valy a archeologicky významná místa. 12/2026 – instalace doprovodné infrastruktury na pěších trasách (lavičky, stoly, příp. ohniště, další drobný mobiliář pro návštěvníky, interaktivní objekty pro děti, bludiště, dřevěné prvky s keltskou tematikou), doladění značení, realizace opatření pro zjednodušení pěšího a cyklistického přístupu na akropoli. 6/2027 – obnova plochy pro dočasné odstavování vozidel při silnici II/101. 12/2028 – realizace projektu Zpřítomnění, na kterou naváže obnova cestní sítě v místech zasažených pohybem techniky při realizaci projektu Zpřítomnění. Po vyhodnocení úspěšnosti etapy případný vznik modulárního objektu s expozicí a sociálním zázemím – toaletou a umyvárnou, venkovního auditoria, malého amfiteátru.
- > Odhad nákladů: projekt Zpřítomnění – cca 15 mil. Kč, související infrastruktura (úprava cestní sítě, vyznačení pěších a cyklistických tras, instalace informačních cedulí a edukačních pomůcek) – cca 2 mil. Kč. U ostatních bodů budou náklady upřesněny v další fázi přípravy.

> Karta úkolu č. 3

- > Cíl: Pokračování provozu ICSA na zámku Nižbor. Vyjednání nového smluvního vztahu s obcí.
- > Aktuální stav: Jednání mezi ÚAPP a obcí probíhají.
- > Úkol: Prodloužení smluvního vztahu s obcí včetně konstrukce vkladů obou stran.
- > Nositel úkolu: ÚAPP

- > Termín: do 3/2026 podepsané nové smlouvy s obcí na nové období, domluvení modelu a rozsahu spolupráce.
- > Odhad nákladů: Rekonstrukce otopné soustavy a finanční vstup do území okolo zámku – nelze odhadnout, neexistuje projekt ani model financování.

> Karta úkolu č. 4

- Vznik a zpřístupnění nové expozice.
- > Aktuální stav: Před zahájením práce.
- > Úkol: Vznik týmu pro tvorbu libreta expozice a dramaturgie keltského roku. Zahájení přípravy nové expozice, její instalace a postupné zpřístupnění. Rozjezd doprovodného programu podle nové dramaturgie.
- > Nositel úkolu: ÚAPP
- > Termín: do 3/2026 – vznik týmu a zahájení jeho činnosti, 12/2026 – představení projektu nové expozice a dramaturgie roku, 4/2027 – vernisáž první etapy nové expozice. 4/2028 – celá expozice zpřístupněna veřejnosti. 1/2026 – zahájení přípravy investic do budovy.
- > Odhad nákladů: nelze odhadnout, neexistuje projekt ani model financování.

> Karta úkolu č. 5

- > Cíl: Připomenout v terénu významná středočeská oppida, rozvinout spolupráci s dalšími muzei a institucemi na propagaci keltské kultury a archeologických průzkumů. Připomínka významných osobností spojených s archeologií.
- > Aktuální stav: Před zahájením práce.
- > Úkol: Připomenout v terénu významná středočeská oppida, rozvinout spolupráci s dalšími muzei a institucemi na propagaci keltské kultury a archeologických průzkumů. Připomínka významných osobností spojených s archeologií.
- > Nositel úkolu: ÚAPP
- > Termín: průběžně po celou dobu platnosti vize.
- > Odhad nákladů: do 10 milionů korun.